

INŠTITUCIONÁLNE ZÁZEMIE MLÁDEŽNÍCKEJ POLITIKY SLOVENSKA: PRIESTOR PRE EUROPEIZÁCIU?

Tomáš DŽAČOVSKÝ¹

DOI: <https://doi.org/10.34135/svpmvpIV.191009>

Abstract

Youth policy of the Slovak Republic in the present is in development process of a new strategy for youth. At the national level, the policy is made by interdepartmental and interdisciplinary cooperation accommodated by the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic. In a process of policy making, the Ministry cooperates also with different actors on local and regional levels as well as on the European level. European Union develops its own youth policy in the form of Youth Strategy 2019-2027. Youth policy is, however, only a weak competence of the EU, while every country develops its own policy on the national level. Thereby it is important to focus on the level of influence of the EU through Europeanization on the Slovak youth policy, and on the question, whether there is any Europeanization during policy process at the national level at all. The aim of this work was to analyse the process of agenda-setting and policy formulation during the policy process of youth policy making under the responsibility of the Ministry and to investigate possible influence of Europeanization on this phase of a policy cycle. By using qualitative data analysis and process-tracing method we were able to find some evidence of possible Europeanization in early phases of the policy-process. On the other side, we found limitations of an EU influence on that process mainly as a result of non-binding nature of the open method of coordination.

Key words: youth policy, agenda-setting, policy formulation, europeanization, Slovak Republic, European Union

Úvod

Mládežnícke politiky v členských štátoch Európskej únie existovali skôr, než vznikla samotná politika vo forme stratégie pre mládež na úrovni EÚ v podstate až v novom miléniu. V prostredí moderného, demokratického Slovenska sa táto politika formovala už začiatkom 90. rokov ešte v rámci Česko-slovenskej republiky, a plne konceptualizovaná bola už v roku 2000 (Iuventa, bez roku). Postupne bola mládežnícka politika stabilizovaná prostredníctvom strategických a konceptuálnych dokumentov – Stratégia SR pre mládež na roky 2014-2020 a Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016-2020, pričom sme práve v dobe, keď sa pripravuje aktualizácia oboch strategických dokumentov.² Tieto dokumenty sú samé o sebe dôkazom dôležitosti mládežníckej politiky, pretože reflektujú potreby mladých ľudí, a zároveň zabezpečujú, aby sa ciele a priority v oblasti mládeže na štátnej úrovni naplnili.

Na úrovni EÚ bol prvý strategický dokument s jasnými cieľmi stanovený v roku 2001, a to v Bielej knihe *Nový impulz pre európsku mládež* z roku 2001 ako reakcia na stále viditeľnejšie

¹ Mgr. Tomáš Džačovský, Katedra politických vied, Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava,, Slovenská republika, E-mail: dzacovsky.tomas@gmail.com

² Článok bol písaný v októbri 2019.

problémy s integráciou mladých ľudí do fungovania v spoločnosti (Macháček, 2003). Postupne sa táto politika dostávala stále do väčšej previazanosti jednak s ostatnými politikami EÚ, a jednak aj s národnými politikami, a to aj s oľadom na fakt, že túto politiku majú v kompetencii výlučne členské štáty. Previazanosť sa stala dôležitejšou najmä po ekonomickej kríze 2008, kedy bolo potrebné reflektovať na negatívne vplyvy hospodárskeho trhu, čoho odrazom boli vysoké miery nezamestnanosti u mladých ľudí (najmä v Španielsku či Grécku, ale aj v iných krajinách EÚ). Spoločne s neustálym technologickým pokrokom a posunmi v dôležitosti v rámci politik EÚ, ktoré sa viac zameriavajú na problémy v oblasti ekológie, či digitalizácie, vyvíjala sa aj mládežnícka politika tým smerom, aby pripravila priestor pre lepšiu realizáciu mladých ľudí, ich integráciu do spoločnosti a stabilnejšie vyhliadky do pracovného a súkromného života po vstupe do dospelého života. V súčasnosti sa o to snaží vo svojich cieľoch najmä Stratégia pre mládež na roky 2019-2027, ktorá nahradila predošlú Stratégiu na roky 2010-2018 na úrovni EÚ.

Politika mládeže tak funguje v rámci dvoch odlišných politických arén – Európskej (kde spolupracuje EÚ s Radou Európy) a národnej. Politické procesy, ktoré sa v rámci politického cyklu tvorby tejto politiky na národnej úrovni na Slovensku vyskytujú, vychádzajú z komplexného systému vzťahov zahŕňajúcich aktérov z rôznych sfér pôsobnosti. Tvorba tejto politiky totiž zahŕňa také aspekty, ktorým sa venuje primárne Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu, ale pritom musí reflektovať aj agendu v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, či napríklad aj agendu Ministerstva kultúry. Do tejto tvorby je potom zahrnutá aj agentúra MŠVVaŠ – Iuventa, ktorej hlavnou náplňou je práve práca s mládežou výskum v oblasti mládeže a dohľad na implementáciu politiky. Okrem toho, tvorba tejto politiky zahŕňa aj mládež samotnú, a to najmä cez fungovanie Rady mládeže či iných mládežníckych organizácií. V pred-legislatívnom procese však hlavnú úlohu zohráva práve Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu.

Samotný politický proces v národnom priestore však nie je len odrazom vývoja na národnej úrovni. Do celého procesu v rôznom rozsahu presahujú vplyvy z nadnárodnej – Európskej úrovne, kde sa vyvíja samostatná stratégia pre mládež, čím sa integruje (aj keď v menšom rozsahu ako v iných politikách) mládežnícka politika v Európskej únii. Tieto vplyvy, majúce dopad na politické (ale nie len politické) procesy doma sú známe pod pojmom europeizácia. Europeizácia je v súčasnosti už ustálený koncept opisujúci dynamiku európskej integrácie. V skorších dielach sa koncept europeizácie chápal najmä z hľadiska top-down vplyvu Európskej únie na jej členské štáty (Schmidt, 2009), pričom dôležitým, a najviac výstižným definičným rámcom prispel k tomuto poňatiu najmä Radaelli (2003), ktorý europeizáciu poňal ako proces vytvárania, šírenia a inštitucionalizácie pravidiel, myslenia, a politických procesov vo formálnom aj neformálnom zmysle najprv rozhodovaním na úrovni EÚ a následne včleneným do domáceho (národného) prostredia v členských štátoch.

Naopak, bottom-up prístup sa vnímal podobne ako samotný proces integrácie, a teda snaha o prenesenie domácich problémov na úroveň EÚ, pričom sa tak vytvára nový politický priestor a riadiaci, administratívny systém v rôznych politických oblastiach (Caporasso a kol., 2001). Avšak europeizácia, najmä ak berieme do úvahy cyklickosť tvorby politik, je len ťažko vnímateľná ako proces idúci jedným alebo druhým smerom. Cyklický prístup sa etabloval aj v rámci europeizácie, kde sa europeizácia chápe ako kruh udalostí vychádzajúcich zo snáh štátov o vytváranie spoločného – európskeho a z vplyvu, aký má spoločné na individuálne – národné, pričom navzájom tieto úrovne na seba vplývajú (Wach, 2015). Europeizáciu tak potom vnímame ako neustály proces, počas ktorého dochádza k vzájomnému vplyvaniu oboch úrovní v rámci tvorby politiky.

Slovensko sa v súčasnosti pripravuje na prijatie novej stratégie v oblasti mládeže na roky 2021-2028, pričom musí brať do úvahy fakt, že na úrovni EÚ už bola prijatá nová stratégia v roku 2019. Politický proces, ktorý začína v rámci MŠVVaŠ nastavovaním agendy, resp. programu, v ktorom sa vytýčia základné problémy politiky tak musí reflektovať vývoj nie len doma – teda nebrať v úvahu len domáce problematiku oblasti týkajúce sa mládeže, ako je napríklad ich nezamestnanosť, migrácia či vzdelanie – ale rovnako tak táto fáza politického procesu musí odrážať vývoj v širšom kontexte Európskej únie. Cieľom práce tak je analyzovať činnosť Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v pred-legislatívnej fáze tvorby politiky v kontexte procesov prebiehajúcich na úrovni EÚ. Analýza činností Ministerstva a procesov na úrovni EÚ, ktoré môžu mať vplyv na pred-legislatívnu fázu tvorby domácej politiky nám umožní nájsť možné kanály europeizačných vplyvov v politike, v ktorej majú silnejšie kompetencie členské štáty. Hĺbkovou kvalitatívnou analýzou dokumentov a činností Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR sa pokúsime analyzovať možné europeizačné vplyvy v počiatočnej fáze tvorby politiky, čím budeme môcť zodpovedať výskumnú otázku „*v akom rozsahu europeizácia vplyva na pred-legislatívnu fázu politického procesu mládežníckej politiky na Slovensku?*“. Keďže táto otázka v sebe zahŕňa sledovanie a skúmanie určitého časového úseku, ktorý sme si stanovili na obdobie od roku 2016 do súčasnosti (viď nižšie), vhodným bolo použitie metódy sledovania procesov (process-tracing).

Hlavná výskumná otázka je doplnená sprievodnými otázkami, ktoré nám ju pomôžu zodpovedať. Jednak sa zameriame na to, akí aktéri na úrovni EÚ sú dôležitými aktérmi umožňujúcimi europeizáciu v pred-legislatívnej fáze politiky na Slovensku, a jednak budeme analyzovať aké činnosti a aktivity umožňujú europeizáciu. Prácu sme na základe toho rozdelili na 3 časti. V kapitole 2 sa venujeme teoretickému základu v práci, ktorým je europeizácia tvorby domácej politiky z hľadiska top-down prístupu k europeizácii. V kapitole 3 sme zamerali naše výskumné aktivity na činnosť EÚ v oblasti mládežníckej politiky v kontexte jej možného vplyvu na Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR v pred-legislatívnej fáze tvorby politiky. V poslednej časti potom skúmame konkrétny možný dopad na činnosť Ministerstva v tejto oblasti.

Europeizácia politického procesu: nastavovanie domácej agendy pod nadnárodným vplyvom

Tvorba politiky (v zmysle policy) je činnosť zahrňujúca v sebe rozhodovanie o nových politikách najmä vládou alebo inými politickými aktérmi. Proces tvorby politiky samotnej je sám o sebe proces nekonečný; po tom, ako je politika aplikovaná do praxe, sa vyhodnocujú jej výsledky, z čoho pramení vznik nových, doteraz neobjavených problémov, ktoré je opäť potrebné v spoločnosti vyriešiť. Takéto vnímanie procesu tvorby politiky súvisí s jeho chápaním ako politického cyklu. Politický cyklus je model politického procesu definovaný viacerými autormi, pričom azda najvýznamnejším je model, ktorý opisujú aj Howlett a Ramesh (2009) v piatich fázach: 1. nastavovanie agendy/problému; 2. formulácia politiky; 3. rozhodovanie (o politike); 4. implementovanie; a 5. vyhodnotenie politiky.

Graficky je možné predstaviť si to ako kruh (cyklus), pričom po vyhodnotení politiky nasleduje opäť fáza nastavovania agendy. Tento cyklus je potom možné rozdeliť na 2 fázy – pred-legislatívnu a legislatívnu fázu. Takéto poňatie je možno príliš zjednodušujúce, avšak pre potreby našej práce nám to postačí ako predstavenie si toho, čo je to fáza nastavovania problému. V tejto fáze totiž majú prístup k procesom vnútri vrcholového politického spektra (najmä vlády) všetci vonkajší aktéri, počnúc opozíciou až po odborníkov, laickú verejnosť či rôzne organizácie fungujúce v krajine. Okrem toho, tu existuje priestor aj na nadnárodné vplyvy. V kontexte Slovenska tým myslíme vplyvy Európskej únie vo forme europeizačných procesov, napríklad prostredníctvom rozhovorov medzi aktérmi v Rade alebo činnosť komisie napríklad

prostredníctvom tzv. dialógu, prípadne prostredníctvom odborných konferencií za účasti mládeže a vyššie postavených politických aktérov (prípadne aj ministrov).

Národné politiky európskych štátov sú od vzniku Európskej únie dotvárané nie len domácimi, ale aj nadnárodnými vplyvmi. V úvode sme v skratke definovali hlavné prúdy v ponímaní europeizácie (zhora nadol, zdola nahor a cyklická europeizácia). Aj keď sa sami prikláňame k tomu, že europeizácia ako proces je cyklický, v našej práci sa zameriame najmä na možný vplyv v zmysle top-down, teda zhora nadol. Azda najznámejšiu definíciu takéhoto poňatia poskytuje Radaelli (2002), ktorý ju chápe ako „proces a) budovania, b) difúzie a c) inštitucionalizácie formálnych a neformálnych pravidiel, procedúr, politických paradigiem, štýlov, „spôsobov ako robiť veci“ a zdieľaných presvedčení a noriem, ktoré sú najprv definované a konsolidované pri tvorení verejnej politiky EÚ a politiky (politics), a následne sú inkorporované do logiky domáceho diskurzu, identít, politických štruktúr a verejných politík.

Samotná europeizácia potom predpokladá, že sa musí jednať o proces, ktorý vedie k zmene – ktorá však nemusí nastať. Bandov a Herceg Kolmanová (2018), nadväzujúc na autorov ako Knill a Lehmkuhl alebo Radaelli tento proces vnímajú prostredníctvom 3 mechanizmov zmeny, ktorá vychádza z predpokladaného tlaku na zmenu. Pozitívna integrácia, ako prvý mechanizmus, sa vyskytuje v oblastiach, v ktorých EÚ má silné kompetencie, vďaka ktorým dokáže donútiť členské štáty pridržiavať sa štandardov na nadnárodnej úrovni.

Druhý mechanizmus, negatívna integrácia zasa je mechanizmus, v ktorom síce neexistujú na úrovni EÚ spoločné pravidlá, ktoré ČS musia dodržiavať, ale dochádza k odstráneniu určitých domácich prekážok (napr. legislatívnych), čo umožňuje, aby sa nadnárodná úroveň priblížila domácej. Tretí, a pre nás najdôležitejší, je mechanizmus tzv. „rámcujúcej integrácie“, ktorú autori definujú zjednodušene ako mechanizmus OMC, čo je prípad aj mládežníckej politiky. Tu totižto k europeizácii dochádza v priestore, v ktorom tlak na zmenu je najmenší, ale diskusiou a zdieľaním informácií môže dôjsť k presvedčeniu domácich aktérov o dôležitosti domácej politickej zmeny.

Politický proces, resp. politický cyklus, ktorý vedie k vytváraniu politiky na domácej úrovni tak okrem domácich aktérov zahŕňa aj procesy na úrovni EÚ, ktoré môžu prenikať do politického prostredia domácej tvorby politiky. Keďže však EÚ má v oblasti mládeže malé kompetencie, a nedokáže vytvoriť silnejší nátlak na zmenu, nastavovanie agendy (a spolu s tým aj formulovanie politiky) je vedené primárne domácimi aktérmi. EÚ však v určitých situáciách, najmä vďaka OMC a vytváraním politických kanálov pre domácich aktérov, dokáže vytvoriť nátlak na domácu zmenu, a to najmä pri vytváraní hodnotení krajín na základe ročných národných reportov v mládežníckej politike. Tento tlak na zmenu vychádza z pôvodného nesúladu medzi jednotlivými úrovňami, a tento nesúlad potom vyvoláva zmenu na domácej úrovni pomocou dvoch mechanizmov – logika dôsledkov a logika vhodnosti (Borass a kol., 2015).

Prvý mechanizmus je spojený s politikami na úrovni EÚ, ktoré dokážu premiestňovať zdroje moci a materiál domácich aktérov, tak, že umožňujú ďalším aktérom vstúpiť do procesu tvorby politiky práve cez priestor poskytnutý Európskou úniou. Druhý mechanizmus, logika vhodnosti, je skôr sociologického charakteru, a tu domáci aktéri získavajú nové poznatky v oblasti socializovaním sa, zdieľaním a získavaním nových informácií z úrovne EÚ, čo môže viesť aj k zmene ich postoja k danej problematike (tamtiež). Zmena tak môže nastať aj v takých situáciách, ktoré spočiatku nemožno chápať ako zmenu vyvolanú aktérmi mimo domácej úrovne, ako je napríklad práca v parlamentných výboroch.

V ďalšej časti sa pokúsime analyzovať práve činnosť činnosť Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR ako hlavného aktéra zodpovedného za prípravu stratégií a koncepcií na území SR v oblasti mládeže. Sledovať budeme najmä obdobie od roku 2016, čo je začiatkom volebného obdobia súčasnej vlády, a ich snahu o prípravu novej stratégie pre mládež SR na roky 2021-2028, ktorá začala v septembri 2019³. Zároveň ide o obdobie, kedy už bola v platnosti Koncepcia rozvoja práce s mládežou na roky 2016-2020, čím sa vyseletoval ďalší možný vplyv na tvorbu domácej politiky, čo mohlo umožniť domácim aktérom sústrediť sa na prípravu Stratégie.⁴ Limitom práce je spôsob prístupu k výskumu, keďže sme zvolili vonkajšie pozorovanie aktéra tvorby politiky, čo spôsobilo nemožnosť dosiahnutia všetkých potrebných informácií k analýze nami stanovenej fázy politického procesu. Na druhej strane, takéto vonkajšie pozorovanie nám vytvorí východiskový bod v ďalšom výskumnom procese, v ktorom sa pokúsime o vnútornú analýzu procesov pri tvorbe politiky mládeže, čím vytvoríme ucelený obraz o príčinných vzťahoch vznikajúcich v procese europeizácie.

Európske problémy pri tvorbe mládežníckej politiky SR

Mládežnícka politika SR prešla dlhším historickým vývojom, ako samotná mládežnícka politika EÚ, či už v rámci spoločného štátu Čechov a Slovákov, pokračujúc po vzniku samostatného Slovenska. Ako náročný medzirezortný a medziodborový proces formulovania politiky, Macháček (2011, s. 169-180) vymedzil fázy vo vývoji v tejto oblasti:

- I. obdobie – „*Formovanie koncepcie štátnej politiky*“ a „*Legislatívna iniciatíva odboru štátnej starostlivosti o mládež Ministerstva školstva, mládeže a športu SR*“. Toto obdobie bolo ohraničené zásadami štátnej politiky vychádzajúc z prvého vládneho programového vyhlásenia;
- II. obdobie – „*Formovanie zásad štátnej politiky*“, a to najmä „*Príprava zásad zákona o ochrane a podpore mládeže pre rokovanie legislatívnej rady vlády SR*“, čo vychádzalo z Koncepcie ochrany a podpory mládeže (1995)
- III. obdobie – „*Formovanie koncepcie štátnej politiky mládeže*“;
- IV. obdobie – „*Tvorba zákona o práci s mládežou*“.

Macháček (tamtiež) analyzuje vývoj politiky z hľadiska širšieho európskeho kontextu, pričom už od prvej fázy bádať, že SR sa snažila o akúsi harmonizáciu inštitucionálneho zázemia politiky s európskymi krajinami, a to najmä vytvorením ministerstva, v rámci ktorého by bol buď osobitný minister, alebo aspoň štátny tajomník, ktorého agendou by bola práve oblasť mládeže. V tejto dobe však šlo skôr o harmonizáciu s vývojom v rámci Rady Európy, a nie ešte o integračné vplyvy Európskej únie. Druhé obdobie potom charakterizovalo dlhodobé formovanie zásad politiky, kde problémy bolo bádať najmä v oblasti kompetencií jednotlivých ministerstiev, pričom kompetenčné problémy pretrvali aj do tretieho obdobia po prijatí *Koncepcie ochrany a rozvoja mládeže* v roku 1995. Tie boli vyriešené až na prelome milénia vytvorením Rady vlády pre deti a mládež v roku 1999, Rada mládeže Slovenska získala status partnera Ministerstva školstva SR, avšak stále pretrvávali problémy s legislatívnym uchopením mládeže. Štvrté obdobie je potom charakterizované snahou o legislatívne zakotvenie politiky mládeže, vo forme Zákona o podpore práce s mládežou č. 282/2008 Z.z. v znení neskorších predpisov. Toto obdobie už bolo v značnej miere odzrkadlením vplyvu europeizačných procesov na legislatívny proces a mládežnícku politiku samotnú (tamtiež).

³ Informáciu zdieľala na svojom profile na sociálnej sieti aj IUVENTA 11.9.2019

⁴ Tu však možno dodať, že zároveň s prípravou novej Stratégie na roky 2021-2028 prichádzame k obdobiu vytvárania novej Koncepcie práce s mládežou do ďalšieho obdobia. Tieto procesy budú navzájom prepojené, preto bude treba dbať na prípadne oddelenie vplyvov domácich od vplyvov Európskych.

4 obdobia definované Macháčkom je v súčasnej dobe už možné rozšíriť o fázu, ktorú môžeme nazvať tzv. konsolidáciou mládežníckej politiky SR, a to najmä v súvislosti s ustálenou inštitucionálnou a procesnou tvorby a implementácie politiky, ktorú v súčasnosti už máme. Dochádza totiž k aktualizácii Stratégie pre mládež na roky 2021-2028, k novelizácii Zákona o podpore práce s mládežou, rovnako tak na Európskej úrovni je aktualizovaná politika v tejto oblasti na obdobie 2019-2027, pričom sú už stabilizované a definované vzťahy medzi jednotlivými aktérmi politiky na domácej úrovni. V nadväznosti na to a aj na vývoj, ktorý k tomuto došiel, je potrebné sledovať, ako veľký je vplyv europeizačných procesov na proces tvorby tejto politiky na Slovensku.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR ako hlavný aktér nastavovania problémov mládežníckej politiky

V tejto časti práce sa zameriame na inštitucionálno-organizačné zázemie tvorby mládežníckej politiky na Slovensku v období od roku 2016. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej Ministerstvo, alebo MŠVVaŠ) je najvyššou politickou entitou zodpovednou za prípravu mládežníckej politiky na území SR. Preto, ak chceme skúmať proces nastavovania agendy (a spolu s tým aj proces formulácie politiky), je dôležité zamerať sa najmä na túto inštitúciu a jej činnosť spojenú s prípravou Stratégie pre mládež na roky 2021-2028. Svoju činnosť aktualizuje na základe výsledkov parlamentných volieb, z ktorých vzíde nová vláda s programom a cieľmi, ktoré v danom volebnom období bude chcieť naplniť. Akú úlohu zohráva EÚ v tejto oblasti? Existujú cesty, akým spôsobom by bolo možné zasahovať do prípravy mládežníckej politiky SR v pred-legislatívnej fáze tvorby politiky?

Programové vyhlásenie vlády na volebné obdobie 2016-2020 v oblasti mládeže bolo značne stručné. Viac priestoru vláda vymedzila školstvu (regionálnemu, vysokému a ďalšiemu vzdelávaniu) a športu. Ide o oblasti, ktoré sú blízko späté s mládežou samotnou, pripravuje ju na budúci profesijný život zefektívňovaním a zlepšovaním podmienok vo výučbovom procese, prípade podpore mladých a ich športových aktivít. Samotná politika mládeže však zaberá širší kontext rozvoja mladých ľudí, a to najmä čo sa týka ich života na Slovensku. Cieľmi vlády bolo v tomto období najmä „zlepšovanie podmienok pre kvalitný život mladých ľudí a rozvoj ich potenciálu“, pričom mal vychádzať z „partnerského prístupu k mladým ľuďom“ a podpory „zlepšenia ponuky výchovno-vzdelávacích príležitostí v čase mimo školského vyučovania“. Zamerať sa chcela najmä na prácu s mládežou či neformálne vzdelávanie mladých. Cieľom malo byť „zvyšovanie osobnostných, sociálnych a pracovných zručností a obmedzovanie extrémizmu či myšlienok totalitných režimov v spoločnosti“.

Vláda si stanovila konkrétne, čiastkové ciele, a to novelizáciu Zákona o podpore práce s mládežou, kde momentálne prebieha vyhodnotenie medzirezortného pripomienkového konania⁵. Ďalším čiastkovým cieľom bola podpora dialógu o strategickej podpore práce s mládežou zameranou najmä na regionálnu a miestnu samosprávu a posledným cieľom bola snaha o zvýšenie finančných prostriedkov v oblasti výchovy a vzdelávania v čase mimo vyučovania (Programové vyhlásenie vlády, 2016). Vo všeobecnosti teda možno bádať akýsi „obmedzený“ záujem o mládežnícku politiku na úrovni vlády, najmä však v Európskom kontexte, z čoho možno plynú aj problémy s politickou participáciou mladých, najmä čo sa týka účasti vo voľbách do Európskeho Parlamentu. Problémy sú taktiež aj v oblasti občianskej participácie mladých (členstvo v detských a mládežníckych organizáciách, zapájanie do mimovládnych organizácií, dobrovoľnícka a projektová Činnosť a pod.). Napriek tomu, že tretina mladých ľudí (15-24 rokov) má skúsenosť určitou formou občianskej participácie, len 13% je členom nejakej

⁵ Pozri <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/527>

mládežníckej organizácie v aktívnej forme, čo SR v rámci participácie radí na nižšie priečky v rámci EÚ (NOS, neuvedený rok).

Činnosť v oblasti tvorby mládežníckej politiky je teda činnosťou spojenou s prepájaním iných dôležitých oblastí, ako je školstvo, práca a sociálne veci a pod. V rámci tohto procesu však najvyššie postavenie má MŠVVaŠ SR. V pred-legislatívnom procese sa europeizácia môže vyskytovať priamo – napr. prostredníctvom hodnotenia krajín v rámci otvorenej metódy koordinácie alebo zasadnutia Rady EÚ pre mládež – ale aj nepriamo – či už prostredníctvom domácich aktérov, ktorí sa účastnia procesov na úrovni EÚ, a následne šíria iným aktérom nové informácie, alebo konaním medzinárodných vedeckých konferencií v EÚ za účasti národných odborníkov a pod.⁶ Samotná organizačná schéma MŠVVaŠ zahrňuje najmä činnosť Ministra ako najvyššieho predstaviteľa Ministerstva, ktorému v jeho činnosti pomáhajú osoby na jednotlivých pozíciách (štátni tajomníci, riaditelia sekcií a pod.) podľa pridelených úloh. Problematike mládeže sa venujú jednotlivé organizačné útvary podľa právomocí, ktoré im prislúchajú podľa organizačného poriadku MŠVVaŠ (2019). Sú to najmä 2 zložky - Oddelenie prierezových tém v školstve a Odbor mládeže (Organizačný poriadok, 2019). Mimo túto organizačnú štruktúru sa pred-legislatívna časť tvorby politiky týka aj iných aktérov. K hlavným patrí IUVENTA ako implementačná agentúra, ktorá sa však podieľa aj na samotnej tvorbe politiky ako pomocná entita MŠVVaŠ. Na úrovni vlády potom funguje Medzirezortná pracovná skupina pre štátnu politiku v oblasti mládeže, ktorej zasadnutia vedie MŠVVaŠ.

Keďže je zložité časovo uchopiť, a presne zadefinovať obdobie, v ktorom sa nastavenie problémov v politickom procese prejavuje, z dôvodov, že nemusia existovať oficiálne záznamy z rôznych stretnutí (napr. ako je dôvodová správa už v legislatívnej fáze), preto sme sa rozhodli zamerať sa na činnosť Ministerstva v období definovanom vyššie. Zároveň je nutné podotknúť, že okrem vyššie spomínanej novely Zákona o podpore práce s mládežou, neexistuje ďalšia legislatíva, ktorá by sa vyslovene týkala len oblasti mládeže v nami sledovanom období, keďže v súčasnosti (od septembra 2019) ešte len začala príprava mládežníckej politiky SR pre nové obdobie 2021-2028.

Nami definované obdobie pre skúmanie možných vplyvov europeizácie začína viac-menej v dobe, keď Slovensko bolo predsedníckou krajinou Rady Európskej únie.⁷ V čase predsedníctva krajina získa možnosť presadzovať svoje ciele na úrovni EÚ, a teda existuje možnosť pre europeizáciu zdola-nahor. Prvé zasadnutie k prioritám a cieľom v oblasti mládeže sa konalo začiatkom júla 2016, kde zasadala Pracovná skupina mládež pri Rade Európskej únie, kde SR predstavilo priority v oblasti prístupov v práci s mládežou (MŠVVaŠ, 2016a), pričom následne v Septembri na ďalšom zasadnutí už predstavili návrh textu „Záver Rady o podpore nových prístupov v práci s mládežou“. (MŠVVaŠ, 2016b). Kým zasadnutia Pracovnej skupiny dali priestor na predstavenie vlastných priorit SR, na Európskej konferencii mládeže, za prítomnosti zástupcov mladých z členských štátov EÚ, a najmä za prítomnosti predstaviteľov Komisie, či ministerstiev, odporúčania prijaté na tejto konferencii mali dopad aj na pred-legislatívnu fázu nastavovania problémov a formulovania politiky v rámci MŠVVaŠ. Tie sa týkali najmä potrieb prepojiť vzdelanosť a prax a rozvoj zručností u mladých tak, aby mladí mohli byť lepšie pripravení na život. Výsledky konferencie boli následne konzultované na stretnutí v Rade v Novembri 2016, kde sa zaviazali členské štáty implementovať do domácich mládežníckych politík. Slovensko vtedy reprezentoval, a zároveň predsedal Rade EÚ pre mládež a vzdelávanie minister Peter Plavčan (MŠVVaŠ, 2016c). Štátny tajomník MŠVVaV Peter Krajňák už po Európskej mládežníckej konferencii sa zaviazal, že Ministerstvo tieto odporúčania zapracuje do koncepčných dokumentov v oblasti vzdelávania a mládeže (Korzár, 2016). Činnosť MŠVVaV

⁶ Podobne popisujú europeizáciu aj Knull a Lehmkuhl (1999). Dostupné na internete: <<https://pdfs.semanticscholar.org/c7af/83f50463c0c33e489bafec75e1a86eeab6bb.pdf>>

⁷ Nová vláda vzišla z volieb v Marci, predsedníctvo EÚ prevzalo SR následne od júla roku 2016.

v čase predsedníctva teda odzrkadľuje cyklickosť europeizačných vplyvov, a to nastavovaním priorít a cieľov zdola-nahor počas zasadnutí Pracovnej skupiny v oblasti mládeže, a následne stanovením agendy v rámci Európskej konferencie mládeže, ktorej závery ovplyvnili pred-legislatívnu fázu zhora-nadol.

Rada Európskej únie a jej úloha v pred-legislatívnej fáze tvorby politiky

Zasadnutia Rady pre mládež sa konajú pravidelne 2-krát za rok v Bruseli. Aj v nasledujúcom období zohrala dôležitú úlohu pri nastavovaní domácej agendy práve Rada ministrov pre mládež, kedy v máji 2017 opäť boli prijaté závery o potrebe práce s mládežou, rozvoji Životných zručností, aktívneho občianstva a potrebe štruktúrovaného dialógu s mladými (MŠVVaŠ, 2017a). V novembri toho roku zasa prijala Rada závery v oblasti Európskeho zboru solidarity (viď nižšie), o inteligentnej práci s mládežou v oblasti digitálnych médií a technológií, či o otázkach týkajúcich sa mladých ľudí ako je extrémizmus, migrácia alebo zamestnanosť (MŠVVaŠ, 2017b). V roku 2018 sa zišla Rada v zložení predstaviteľov vlád v oblasti mládeže takisto 2-krát. V máji riešili otázky reformy konzultácie s mladými ľuďmi, ich úlohu pri budovaní spoločnosti a demografické otázky. Na dôležitom zasadnutí v novembri zasa boli prijaté závery týkajúce sa fungovania Európskeho zboru solidarity (ďalej len EZS) na roky 2021-2027 a zaoberali sa aj fungovaním a implementáciou novej Stratégie Európskej únie pre mládež 2019-2027. Doposiaľ na poslednom zasadnutí Rady pre mládež v máji 2019 pokračovali ministri v riešení otázok týkajúcich sa potreby lepšej komunikácie s mladými na riešenie ich problémov, zaviazali sa k lepšej príprave mladých na ich život prostredníctvom vzdelávania a vytváraním pracovných miest s rovnou príležitosťou pre vstup mladých do pracovného života⁸.

Všetky tieto rokovania v Rade EÚ so sebou nesú okrem praktických dopadov na členské štáty aj problémy s jeho presadzovaním, keďže výsledky nie sú právne záväzné, a majú len charakter akýchsi morálnych záväzkov naplňat' vytýčené ciele spoluprácou členských štátov. Avšak dopad záverov týchto stretnutí na legislatívny proces Slovenska je viditeľný pri prijímaní strategických dokumentov na domácej úrovni, kde sa často-krát v dôvodovej správe, alebo aj priamo v dokumentoch Ministerstvo odvoláva práve na činnosť Európskej únie (Džačovský, 2019). Na druhej strane však je nutné podotknúť, že europeizácia môže byť limitovaná aj častou neúčastou ministra/ky na týchto zasadnutiach, kedy napríklad v roku 2019 a v novembri 2018 ministerku zastupoval zástupca stáleho predstaviteľa pri EÚ, prípadne ešte aj štátny tajomník MŠVVaV SR v máji 2018. Podobný vývoj sa odohral aj v rokoch 2017. Výnimkou bol len rok 2016 a účasť bývalého ministra Plavčana, čo však môže byť odôvodnené jednak prípravou na predsedníctvo v Rade, a jednak samotným predsedníctvom^{9,10}.

Stretnutia generálnych riaditeľov pre mládež

Stretnutia generálnych riaditeľov pre mládež sa koná pravidelne v nadväznosti na Európsku konferenciu mládeže za prítomnosti predstaviteľov zo všetkých členských štátov, zástupcov Komisie a prípadne aj ďalších prizvaných hostí (najmä odborníkov v oblasti mládeže). Cieľom vo všeobecnosti je snaha o reflektovanie problémov, ktorým mládež čelí, a vytvoriť odborné prostredie na tvorbu politiky na európskej úrovni. Takto potom europeizácia vplýva aj na činnosť na domácej úrovni, kde určitým spôsobom môže dôjsť k preneseniu agendy aj do domácej politiky.

Napríklad, v rámci Slovenského predsedníctva sa práca na stretnutí týkala dvoch oblastí – stanovenie priorít pre stratégiu EÚ 2019-2027 a trendy života mladých ľudí a práca s mládežou. Zároveň však na tomto stretnutí boli prítomní experti, ktorí predstavili výsledky výskumnej

⁸ Údaje zozbierané zo stránky <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/calendar/>.

⁹ Údaje zozbierané zo stránky <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/calendar/>.

¹⁰ Okrem stretnutí ministrov v Rade EÚ sa v septembri 2018 konalo neformálne stretnutie ministrov vo Viedni, kde boli riešené otázky týkajúce sa budúcnosti stratégie EÚ pre mládež.

činnosti a ukážky fungovania práce s mládežou v praxi (EUMonitor, 2016). Ďalšie zasadnutia rovnako tak reflektovali jednak závery konferencie, a jednak všeobecné ciele a priority mládežníckej politiky v EÚ – prechod mladých do práce, dobrovoľníctvo, EZS a nová stratégia pre mládež EÚ¹¹, mládežnícke ciele, rozvoj programu Erasmus+ (EUMonitor, 2018). Na poslednom doterajšom stretnutí v októbri 2019 v Helsinkách boli na programe oblasti ako tvorba informácií o sektore mládeže, kompetencie mladých pracovníkov, digitalizácia a vzdelanie (EUMonitor, 2019).

Pozitívna iniciatíva Európskej komisie v oblasti mládeže

Okrem účasti slovenských delegácií na rokovaníach na európskej úrovni však EÚ využíva aj iné spôsoby, ako môže ovplyvniť tvorbu politiky v jej pred-legislatívnej fáze prostredníctvom aktivít Európskej Komisie. Tá využíva rôzne mäkké nástroje, ako môže vplyvať na oblasti politik, v ktorých nemá EÚ silné právomoci – OMC, rôzne iniciatívy ako je napríklad Európsky zbor solidarity,¹² ale aj spoluorganizovanie Európskej konferencie mládeže či príprava rôznych projektov zameraných na mládež¹³. Tieto aktivity potom môžu viesť aj k europeizácii, keď MŠVVaR musí reagovať buď na poskytnuté možnosti financovania, alebo na nastolené problémy, ktoré Komisia chce vyriešiť na európskej úrovni.

Otvorená metóda koordinácie je jeden zo spôsobov, ako Európska komisia vyhodnocuje fungovanie domácich politik, čo v konečnom dôsledku vedie k nastavovaniu agendy na domácej úrovni (Dibou, 2013). OMC je metóda, pri ktorej sa pravidelne stretávajú zástupcovia národných vlád s Komisiou aby diskutovali o cieľoch v mládežníckej politike, zároveň krajiny zdieľajú svoje ročné národné správy a využívajú tak informácie vzájomným učením sa (Džačovský, 2019).

EK dokáže vplyvať na tvorbu domácej politiky aj prípravou rôznych iniciatív, ktoré pozitívnym spôsobom majú vplyvať na život mladých ľudí v krajinách. V priebehu rokov 2016-2017 EK pripravila niekoľko iniciatív, vďaka ktorým dokázala presadiť agendu v oblasti skvalitňovania vysokých škôl, aby tak študentom a mladým ľuďom v EÚ priniesla možnosti moderného vzdelávania, prostredníctvom tzv. Investície do európskej mládeže¹⁴. Podobne tak v Decembri 2017 pripravila portál zameraný na porovnávanie mládežníckych politik v jednotlivých členských krajinách – Youth Wiki - so snahou o prehĺbenie spolupráce medzi krajinami¹⁵. Dôležitým krokom bolo prijatie Európskeho zboru solidarity smerovaných najmä mladým ľuďom, ktorí nie sú v zamestnaní alebo vo vzdelávacom procese (NEET). Tieto iniciatívy prakticky vplyvajú na život mladých, ale zároveň môžu slúžiť ako spôsob vplyvu na kompetentné orgány členských štátov, keďže tie sa snažia odpovedať na tieto „pozitívne iniciatívy“ ich implementáciou do národných politik, čo môže viesť k nepriamej europeizácii.

Taktiež Európska Komisia, v spolupráci s Európskym fórom mládeže pripravujú počas každého predsedníctva raz za pol roka Európsku konferenciu mládeže. Európska konferencia mládeže je súčasťou Štruktúrovaného dialógu, ktorý presadzuje Európska Komisia na riešenie problémov, ktoré trápi mladých ľudí, a dať možnosť vyjadriť sa a presadiť svoje ciele. Okrem zástupcov mladých ľudí sú tam aj zástupcovia štátov pre oblasť mládeže – ministri, štátni tajomníci, generálni riaditelia a pod. Práve vďaka možnosti komunikovať problémy s kolegami z iných krajín a zároveň aj so zástupcami mladých tu existuje priestor na europeizáciu domácej úrovne.

¹¹ Informácie získané z <https://www.eu2017.mt/en/Events/Pages/Meeting-of-Directors-General-for-Youth.aspx>

¹² Iniciatíva, ktorej cieľom je poskytnúť možnosť mladým zúčastniť sa dobrovoľníctva, stáže či inej pracovnej činnosti, čím núti Ministerstvo produkovať nové prístupy k tomu, aby tieto finančné zdroje boli poskytnuté aj občanom Slovenska

¹³ Rada ministrov EÚ schválila právny rámec Európskeho zboru solidarity v roku 2018 na nasledujúce 2 roky.

¹⁴ Informácie získané z <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=950&langId=en>

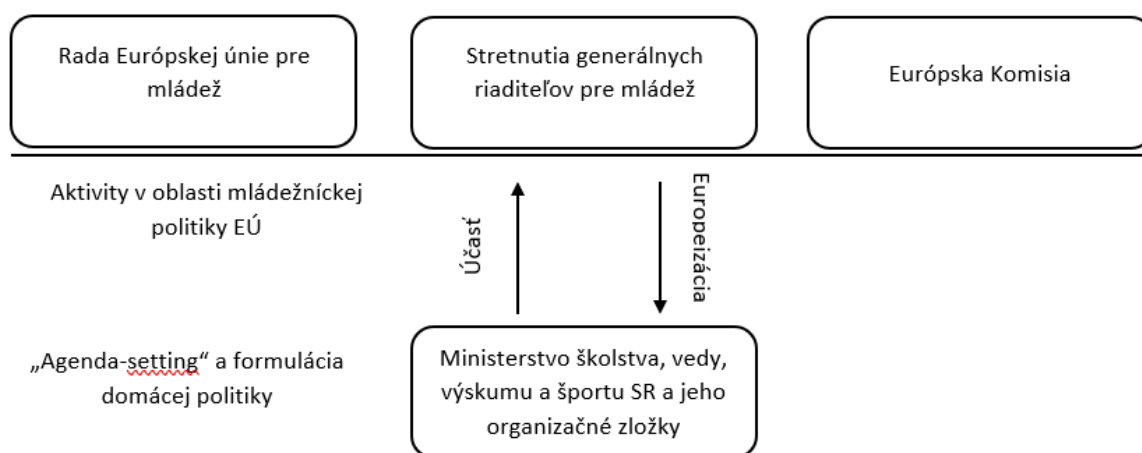
¹⁵ Informácie získané z <https://webcast.ec.europa.eu/working-meeting-with-the-national-correspondents-of-the-youth-wiki-12-12-17#>

Tieto konferencie sa konali vždy v krajine, ktorá predsedala EÚ – počnúc Holandskom v apríli 2016, neskôr v októbri toho roku v Košiciach až do poslednej konajúcej sa konferencie už pod názvom Konferencia mládeže Európskej únie v júli 2019 vo Fínsku. Závety prijaté na konferencii sú následne súčasťou rokovaní v Rade EÚ (Gretschel a kol. 2014).

Prienik agendy EÚ do reálií tvorby mládežníckej politiky na Slovensku

Zložitosť, a častokrát aj menej efektívna transparentnosť činností orgánov štátnej správy je limitom pri skúmaní pred-legislatívnej fázy tvorby akejkoľvek politiky na Slovensku. Činnosť odboru mládeže v rámci MŠVVaR je bez vnútorného sledovania nedohľadateľná, mediálne pokrytie činnosti Ministerstva v oblasti mládeže je taktiež limitované, a tak sa výskumná činnosť komplikuje. Napriek tomu možno nájsť niekoľko príkladov, ako činnosť EÚ od roku 2016 vplývala na tvorbu mládežníckej politiky. Približný zjednodušený náčrt možných vplyvov europeizácie na procesy v pred-legislatívnej fáze tvorby politiky je vyobrazený na obr. 1.

Obr. 1 Europeizačné kanály pred-legislatívnej fázy v mládežníckej politike

Zdroj: Autor

Aktivity na úrovni EÚ v oblasti mládeže vedú k vplyvom na domácu tvorbu politiky, a to najmä preberaním agendy EÚ vďaka účasti zástupcov MŠVVaŠ na aktivitách, o ktorých sme písali vyššie. Tieto vplyvy môžu mať rôznu povahu a váhu na tvorbe mládežníckej politiky SR, ale vo všeobecnosti je možné vplyv europeizácie vidieť na dokumentoch a legislatíve spätých s mládežou (napr. súčasná Stratégia pre mládež SR na roky 2014-2020, ktorá okrem iného vychádza aj z priorit a cieľov stratégie EÚ). V nami sledovanom období od roku 2016 do súčasnosti, kedy začína príprava aktualizovanej stratégie, sme našli niekoľko príkladov toho, ako europeizácia vplýva na pred-legislatívnu fázu politického procesu.

Najmä zasadnutia Medzirezortnej pracovnej skupiny pre štátnu politiku v oblasti mládeže pod gesciou MŠVVaR (a IUVENTY) sa venujú aktuálnemu daniu jednak na národnej, a jednak na nadnárodnej úrovni mládežníckej politiky. Pracovná skupina slúži najmä na podporu implementácie národnej (a európskej) politiky napríklad vytváraním podporných projektov. Na druhej strane, pôsobí aj v oblasti koordinácie EÚ a národnej politiky. Ako príklad môžeme uviesť zasadnutie konajúce sa v októbri 2016, ktorého cieľom bolo okrem iného aj prezentácia výstupov z Európskej konferencie mládeže konajúcej sa v tom roku v Košiciach (IUVENTA, 2016). Ďalším príkladom je zasadnutie pracovnej skupiny v júni 2017, kde na programe bola prezentácia vtedy pripravovaného právneho rámca EZS.

Okrem zasadnutí Pracovnej skupiny sa vplyv EÚ prejavuje aj na koncepcio-strategickej úrovni politiky. Ako príklad môžeme uviesť *Koncepciu výchovy a vzdelávania detí a mládeže*

k dobrovoľníctvu (2018), ktorej cieľom bolo stanoviť ciele, princípy a spôsoby výchovy a vzdelávania detí a mladých ľudí k dobrovoľníctvu. Táto koncepcia vychádza z opatrení, ktoré EÚ v tejto oblasti stanovila ako prioritné, a to či už v rámci Stratégie EÚ pre mládež na roky 2010-2018, ale najmä aj vďaka iniciatívam na úrovni stretnutia generálnych riaditeľov alebo iniciatív Európskej Komisie (viď vyššie).

Prekvapivým zistením bolo, že novelizovaný Zákon o podpore práce s mládežou, ktorý je v súčasnosti už vo fáze vyhodnocovania medzirezortného pripomienkového konania vo svojej dôvodovej správe neuvádza žiadny odkaz na Európsku úniu. Dôvodová správa však odkazuje na Stratégiu pre mládež SR, čo je zasa dôkazom, že legislatívca sa pri príprave na legislatívnu fázu politického cyklu zaoberá najmä domácou agendou, a teda sa minimalizuje vplyv europeizácie v tomto prípade¹⁶.

Záver

Europeizácia ako proces popisujúci vplyv EÚ na domáce prostredie (top-down prístup) je zjavný, no niekedy ťažko vystopovateľný. V práci sme sa zamerali na činnosť Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v dobe po voľbách 2016 do súčasnosti, kedy začala príprava aktualizovanej stratégie pre mládež na obdobie 2021-2028, pričom sme sa snažili nájsť a analyzovať možné kanály vplyvu EÚ cez europeizáciu na nastavovanie agendy (a formulácie politiky) mládeže SR. Ako hlavný aktér pred-legislatívnej fázy, MŠVVaŠ SR v oblasti mládeže využíva poskytnutý priestor, ktorý EÚ vytvára na možnú europeizáciu, aby tak dosiahla spoluprácu medzi krajinami pri tvorbe ich politik. Je to najmä činnosť Rady ministrov pre mládež, zasadnutia generálnych riaditeľov pre mládež, a aktivity Európskej Komisie, kde Ministerstvo pravidelne vysiela svojich zástupcov, ktorých hlavnou agendou je mládež. Účasť na jednotlivých aktivitách EÚ umožňuje, aby sa europeizovala aj taká oblasť, akou je politika v oblasti mládeže, a to aj napriek tomu, že EÚ má v nej len slabé kompetencie. V nami sledovanom období bolo Slovensko aj predsedníckou krajinou Rady EÚ, čo prinieslo nové skúsenosti aj v príprave a ovplyvňovaní mládežníckej politiky EÚ. Za účasti ostatných aktérov na udalostiach organizovaných slovenským Predsedníctvom (napr. Európska konferencia mládeže) však dochádzalo zároveň k prijímaniu nových poznatkov, ktoré následne mohli byť transponované do domácej politiky. Napriek limitom tejto práce, ktoré spočívali najmä v nemožnosti dopátrania sa určitých hlbších dôkazov o europeizácii v tejto oblasti, sme preukázali, že existuje niekoľko europeizačných kanálov, ktorými EÚ dokáže vplývať na tvorbu mládežníckej politiky SR. K získaniu ďalších dôkazov je však potrebné okrem vonkajšieho pozorovania činnosti MŠVVaŠ aj jeho vnútorné pozorovanie a hlbšia analýza procesov vedúcich k tvorbe tejto politiky.

Použitá literatúra

- BANDOV, G. – HERCEG KOLMAN, N. 2018. Research on Europeanization in Literature: From the Top-down Approach to Europeanization as a Multi-directional Process. In *Cadmus Journal* [online]. 2018, vol. 3, no. 5, [cit. 11-10-2019]. Dostupné na internete: <<http://cadmusjournal.org/files/pdfreprints/vol3issue5/Research-on-Europeanization-in-Literature-GBandov-NKolman-Cadmus-V3-I5-Reprint.pdf>>. ISSN 2038-5250.
- BORASS, L. a kol. 2015. Policy change and Europeanization: Implementing the European Union's Habitats Directive in Germany and the United Kingdom. In *Environmental Politics* [online]. 2015, vol. 24, no. 5, p. 788-809 [cit. 12-10-2019]. Dostupné na internete:

¹⁶ Pozri <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/527>.

- <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09644016.2015.1027056>>. ISSN 0964-4016.
- COWLES, M.G. a kol. 2001. *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*. New York: Cornell University Press. 2001. p. 272. ISBN 978-0-801-48671-5
- DIBOU, T. 2013. *The role of the EU in development of a National Youth Policy*. In *Youth under the conditions of new social perspective*. [online]. 2013, vol. 14-15 [cit. 18-10-2019]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/3559432/THE_ROLE_OF_THE_EU_IN_DEVELOPMENT_OF_A_NATIONAL_YOUTH_POLICY>. ISSN 2306-5389>.
- DŽAČOVSKÝ, T. 2019. Otvorená metóda koordinácie v mládežníckej politike: Slabá EÚ a silný štát? In *Zborník príspevkov z konferencie mladých vedeckých pracovníkov*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda. 2019. p. 17-34. ISBN 978-80-8105-959-9
- EU Monitor. 2018. *Meeting of Directors General for Youth Affairs, Vienna*. [online] [cit. 15-10-2019]. Dostupné na internete: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkodwl62zezc?ctx=vg9phwhrwezg&start_tab1=15>.
- EU Monitor. 2019. *Meeting of Directors-General for Youth, Helsinki*. [online] [cit. 15-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkztlvm3p9zn?v=1&ctx=vg9pl67j6rzj&tab=2&n=29>>.
- GRETSCHEL, A. a kol. 2014. *Youth Participation: Good practices in different forms of regional and local democracy*. [online]. 2014 [cit. 01-10-2003]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/6001740/Youth_Participation_Good_Practices_in_Different_Forms_of_Regional_and_Local_Democracy>. ISBN 978-952-5994-45-2>.
- HOWLETT, M. . RAMESH, M. 2009. *Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems*. Oxford: Oxford University Press. 2009. 336 s. ISBN: 978-0-195-42802-5
- IUVENTA. 2016. *Medzirezortná pracovná skupina pre štátnu politiku v oblasti mládeže*. [online] [cit. 20-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.iuventa.sk/sk/NOVINKY/medzirezortna-pracovna-skupina-pre-statnu-politiku-v-oblasti-mladeze.alej?ind=>>>.
- IUVENTA. *História a staršie dokumenty*. [online]. [cit. 10-10-2019]. Dostupné na internete: <https://www.iuventa.sk/sk/Legislativa/Legislativa-o-mladezi/Historia-a-starsie-dokumenty.alej>
- Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu*. 2018. [online] [cit. 20-10-2019]. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/files/7972_koncepcia_vav_dam_k_dobrovolnictvu.pdf>.
- KORZÁR. 2016. *Európska konferencia mládeže prijala odporúčania pre EÚ*. [online] [cit. 14-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://korzar.sme.sk/c/20346483/europska-konferencia-mladeze-prijala-odporucania-pre-eu.html#ixzz4MOALxcaZ>>.
- MACHÁČEK, L. 2003. *Mládež, participácia, občianstvo, demokracia*. [online]. Trnava-Bratislava. 2003. 116 s. [cit. 10-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://spaeds.sk/wp-content/uploads/2015/12/L.MachacekMladezparticipacia.pdf>>. ISBN 80-89034-48-9>.
- MACHÁČEK, L. 2011. *Úvod do sociológie mládeže*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda. 2011. 181 s. ISBN 978-8-081-05259-0

- MŠVVaŠ SR. 2019. *Organizačný poriadok Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky*. [online] [cit. 13-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/organizacny-poriadok-ministerstva-skolstva-vedy-vyskumu-a-sportu-slovenskej-republiky/>>.
- MŠVVaŠ SR. *Aktuality*. [online] [cit. 13-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/aktuality/>>.
- NOS. *Participácia detí a mladých ľudí na Slovensku*. [online] [cit. 13-10-2019]. Dostupné na internete: <<http://osf.sk/wp-content/uploads/2018/11/Pozi%C4%8Dn%C3%BD-dokument-Particip%C3%A1cia-det%C3%AD-a-mlad%C3%BDch-%C4%BEud%C3%AD.pdf>>.
- Programové vyhlásenie vlády na volebné obdobie 2016-2020. 2016. [online] [cit. 13-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/10890.pdf>>.
- RADAELLI, C. 2003. The Europeanization of Public Policy. In *The politics of Europeanization*, 2003. p. 27-56. ISBN 978-0-191-53084-5
- RADAELLI, C. M. 2002. The domestic impact of european union public policy: notes on concepts, methods, and the challenge of empirical research. In *Politique Européenne* [online]. 2002, vol. 1, no. 5, 2002. [cit. 11-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.cairn.info/revue-politique-europeenne-2002-1-page-105.htm#>>. ISSN 1623-6297.
- SCHMIDT V. A. 2009. The EU and its Member States: From Bottom Up to Top Down. In *Reflections on European integration*. 2009. p. 194-211. ISBN 978-1-349-30059-4
- WACH, K. 2015. Conceptualizing Europeanization: Theoretical Approaches and Research Designs. In *Europeanization Processes from the Mesoecomic Perspective: Industries and Policies*. 2015. p. 11-24. ISBN 978-83-65262-01-1